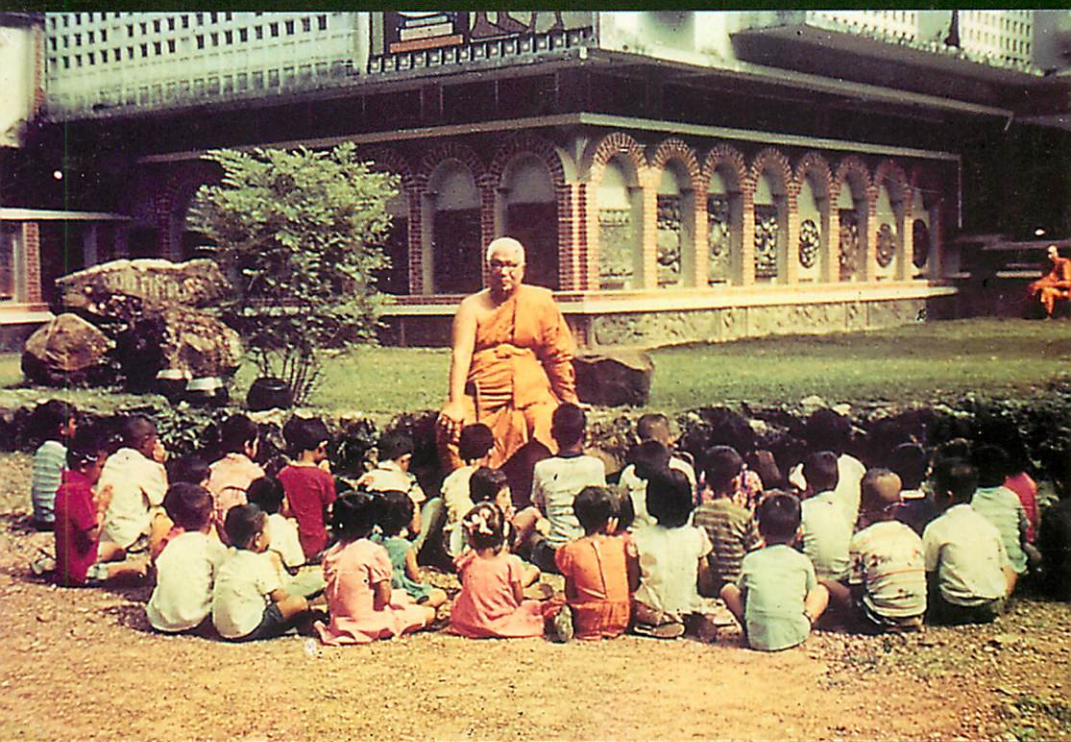

ลุ่มดาว

ปริศนาธรรมในโรงมหรสพทางวิญญาณ

พุทธศาสตร์สอนธรรม 1

บรรยายโดย หลวงพ่อพุทธทาส อินทปัญโญ

สมุดภาพ
พุทธศาสนสอนธรรม

ในโรงเรียนสหศึกษาทางวิญญาน

เพื่อความเจริญแพร่หลายแห่งธรรม
และความเจริญงอกงามแห่งปัญญา

.....

สมุดภาพพุทธศาสนธรรม

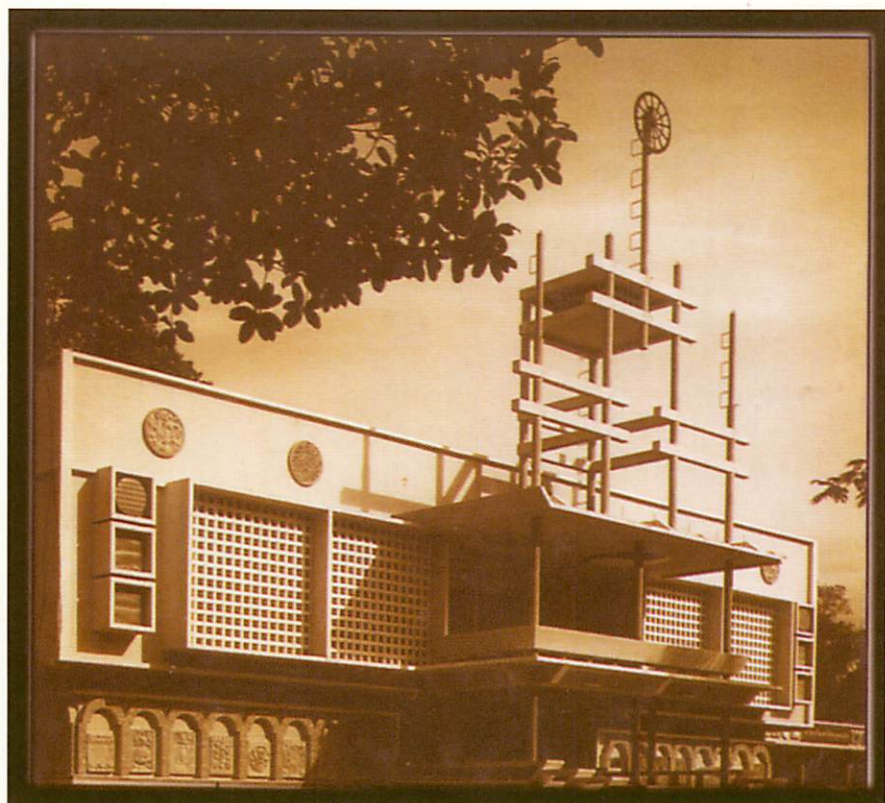
ณ โรงมหรสพทางวิญญาน สอนโมกขพลาาราม

(ต้นฉบับคัดลอกจากแถบบันทึกเสียง ที่ท่านพูดทุกตัวอักษร)

ธรรมสภาและสถาบันหนังสือธรรม

ขอกราบขอบพระคุณท่านวีโรจน์ ศิริอัฐ ประธานมูลนิธิเพียรเพียรชีวิตประเสริฐ ท่านเจ้าคุณบันสี สุธงธรรม และ คุณตาบ ทานจธัญ พุฒิตำภพสไลด์และแถบบันทึกเสียงดอกไม้พระอริย: เวลาผ่านไปมากกว่า ๓ ทศวรรษ ธรรมสภาและสถาบันหนังสือธรรมได้นำสื่อธรรม:มาสืบทอดมรดกธรรมของท่าน เพื่อความเจริญแพร่หลาย แห่งธรรม และ ความเจริญงอกงามแห่งปัญญา จักบังเกิดแก่พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย

ท่านที่สนใจสื่อธรรม: พุทธภาเซตเล่มนี้ โปรดติดต่อที่.... สำนักพิมพ์ธรรมสภา • สถาบันหนังสือธรรม ๑/๔-๕ ถนนมธมราชชนนี ศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๑๓๐ โทร. ๐๒-๔๔๑๑๖๐๔ ๐๒-๔๔๑๑๔๑๓, ๐๒-๘๘๘๗๙๕๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๑๑๔๖๔ : www.thammasapa.com

โรงมหรสพทางวิญญาน

(spiritual enteriainment)

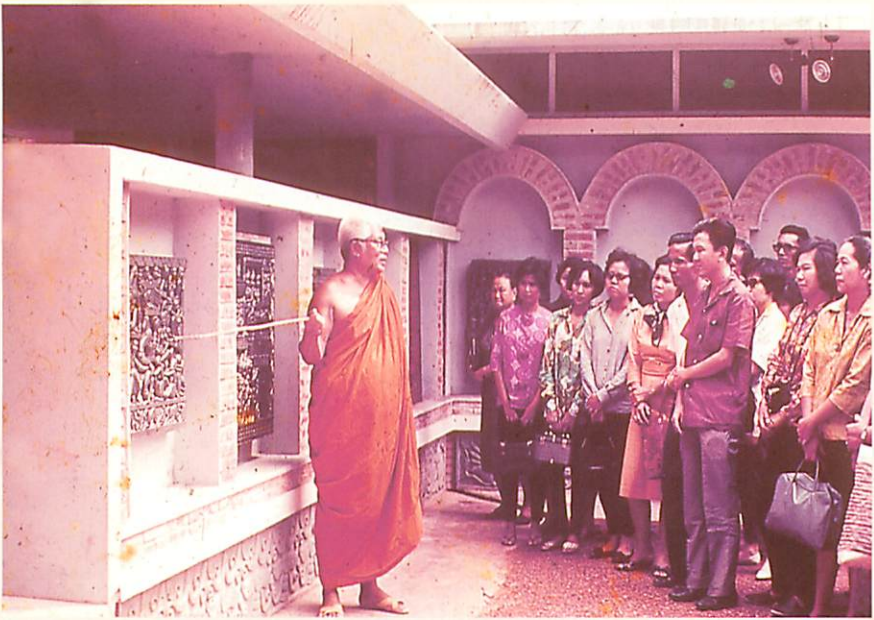
เป็นอาคารไม้ สิ่งประเล้าประโลมใจในทางวิญญาน ซึ่งไม่มีใครมอง

แต่เป็นสิ่งที่ชีวิตต้องการอย่างยิ่ง

ไม่อย่างนั้นชีวิตมันเฉา มันเหี่ยว มันจะตาย

ไม่ต้องไปดูหนังดูละครที่ไหน มาใช้โรงมหรสพนี้ปลอดภัยกว่า

จิตใจจะได้รับสิ่งประเล้าประโลมชนิดที่เยือกเย็น ไม่เป็นพิษ ไม่เป็นภัย

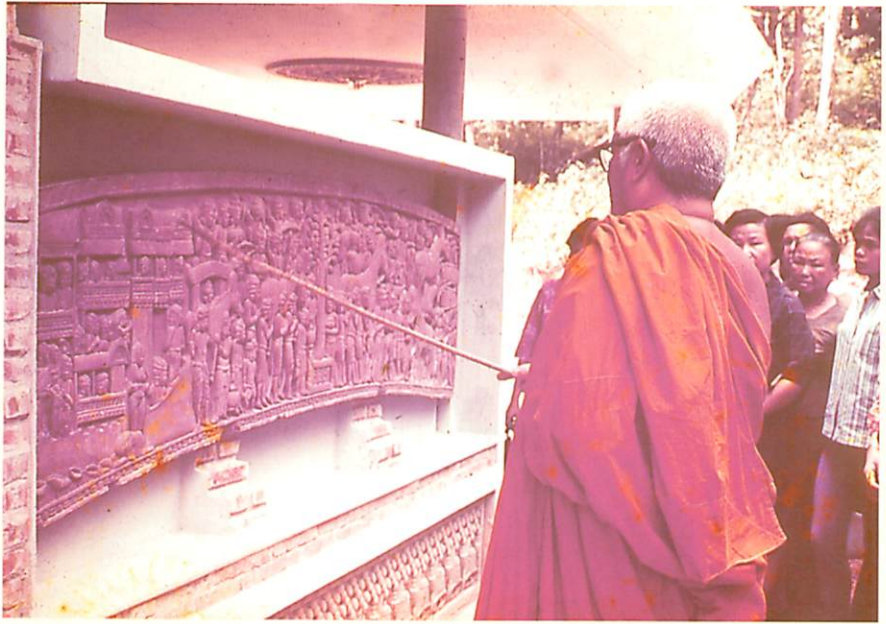
บทนำ

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ในอาคารหลังนี้ มีจุดมุ่งหมายจะให้ เป็นภาพปริศนาที่จะต้องขบคิด, ดังนั้น จึงไม่ยอมให้มีภาพของพระพุทธเจ้า โดยตรงทั้งภาพหินสลักรอบๆอาคาร และภาพจิตรกรรมฝาผนังในภายในถ้ามีก็อยู่ในรูปของสัญลักษณ์ ซึ่งมีความหมายอย่างหนึ่งอย่างใดเสมอไป. ต่างกับภาพเขียนที่จะมีในอาคารหลังใหม่ ที่จะเรียกว่า "พิพิธภัณฑ" ดังนั้น ผู้ชมต้องรู้ตัวอยู่เสมอ ขณะที่อยู่ในอาคารหลังที่เรียกว่า "โรงแรมทรสพทางวิญญาน" นี้ว่า; ท่านกำลังเผชิญกับปริศนาธรรมซึ่งจะต้องตีความหมายทั้งสิ้น จึงจะได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง

ข้อแนะนำทั่วไป ในการชมภาพ.

สำหรับท่านที่เพิ่งมาเยือนสวนโมกข์ เป็นครั้งแรก ควรพิจารณาดังนี้

ข้อที่ ๑ ภาพอะไร. ดูให้ถี่ถ้วนว่าเป็นภาพอะไรก่อน, คือองค์ประกอบ

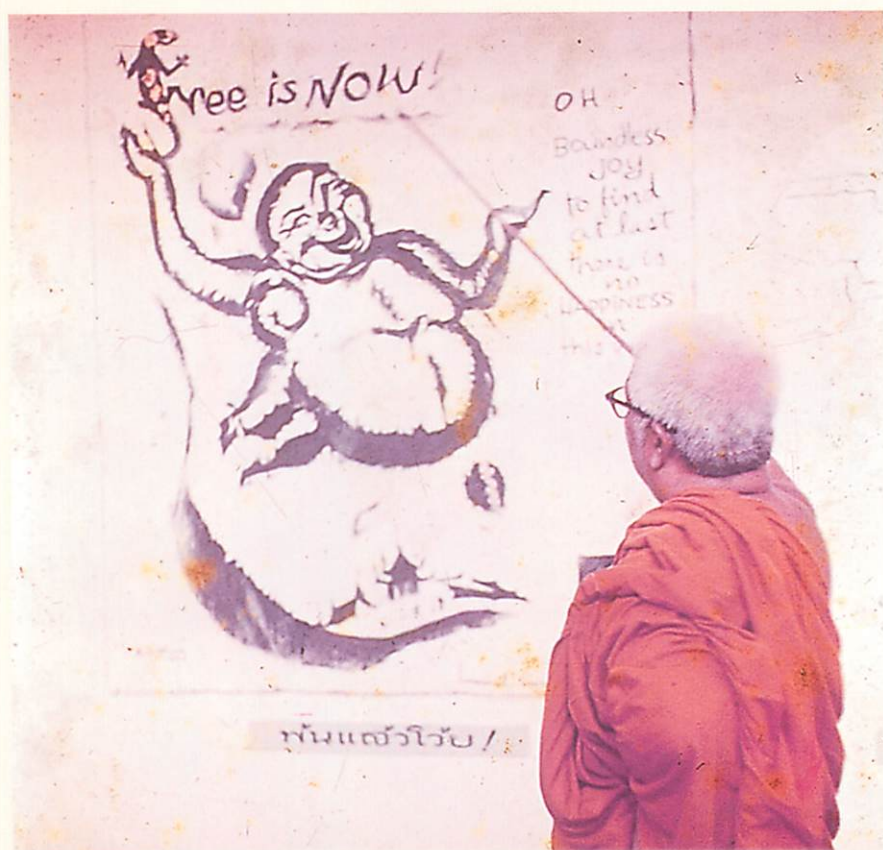
ของภาพ ท่าทีและอารมณ์ของภาพเพื่อเป็นนิมิตติดตามไ้ตามระลึก เมื่อต้องการคำตอบที่ลึกกลงไปเป็นลำดับ

ข้อที่ ๒. ความหมายอย่างไร. ดีความหมายเฉพาะภาพที่ต้องตีความ (Descriptive). และเฟ่งจนเข้าถึงอารมณ์ของศิลปิน ในภาพที่ไม่ต้องตีความ (Non descriptive)

ข้อที่ ๓. มองย้อนมาดูตัวเอง. ว่ามันเกี่ยวข้องกับอะไรกับเราบ้าง มันตรงกับความรู้สึกของเรา, หรือตรงข้าม มันเยาะเย้ยถากถางเรา แค่นี้ ไหน, และเราต้องเปลี่ยนความคิดความประพฤติอย่างไร

เมื่อทำอยู่อย่างนี้ ภาพเขียนฝาผนังจะมีบทบาทสมชื่อ "โรงมหรสพทางวิญญาณ" กล่าวคือให้ความรื่นเริง บันเทิงทางจิต ทางวิญญาณอย่างแท้จริง.

พุทธทาส อินทปัญโญ

ภาพพ้นแล้วโว้ย

ภาพนี้มีชื่อว่า “พ้นแล้วโว้ย”, มีลักษณะเป็นภาพล้อคนที่ติดอยู่ในโลก, ท่านจงมองดูให้เห็นเป็นจุดๆไป ดูที่มุมซ้ายบนมีตุ๊กแกตัวหนึ่ง, ถัดลงมาก็มีก้อนเมฆรวมตัวกันเข้าเป็นรูปคนมีหน้าตาลักษณะหัวเราะเยาะ, แล้วถัดลงมาอีกข้างใต้มีเป็นรูป โบสถ์ วิหาร พระเจดีย์ เป็นต้น;

ส่วนที่มุมขวาล่างสุด เป็นรูปศิลปินผู้เขียนภาพนี้ ซึ่งมีชื่อว่า เอ็มมานูเอล เซอแมน. ภาพนี้ปรากฏว่าทำในเมืองไทย แล้วก็แจกไปหยกๆก่อน แต่ที่ผู้เขียนภาพนี้ จะถึงแก่กรรมไม่นานนัก

ใจความของเรื่องก็มีว่า มีเสียงลือมาจากเมืองบนว่าเราพ้นแล้วไฉน ส่วนท่านที่ยังติดตันอยู่ คือมนุษย์ทั้งหลายตามปกติติดอยู่ในโลก ติดอยู่ในโลก ที่กระทั่งสูงขึ้นไปจนถึงติดศาสนา โปสถ์ วิหาร พระเจดีย์นี้เป็น

ความหมายแห่งพระศาสนา ต้องลอยพ้นจากนั้นขึ้นไปอีก จนอยู่เหนือสิ่งทั้งปวง จึงจะสามารถร้องทำทหายออกมาได้ว่า 'พ้นแล้วไฉน'. เขียนเป็นรูปตุ๊กแก ก็เป็นเรื่องเจตนาที่จะให้ล้อเลียน : ล้อเลียนคนที่คลานงุ่มง่าม อยู่ตามพื้นดิน หรือตามพื้นโปสถ์. ข้อที่ว่าเขียนเป็นเมฆรวมตัวกันเป็นคนนี้ก็แสดงความหายอย่างหนึ่งอยู่ในตัวว่า ไอ้ที่เรียกว่าคนๆ นั้นมันก็เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน เป็นส่วนประกอบของสังขาร หลากๆ อย่างรวมกันเข้า พอจะให้เป็นคนคิดนึกรู้สึกหรือทำอะไรได้ แต่ก็ยังคงเป็นสังขารที่เป็นอนัตตาอยู่นั่นเอง จึงได้เขียนเป็นรูปเมฆลอยขึ้นไป.

ดูหน้าคนนี้อีกทีหนึ่ง : ศิลปินตั้งใจเขียนไว้อย่างมีความหมาย, คือว่าเป็นผู้ที่ลือผู้ที่ยังไม่พ้น เป็นผู้พ้นที่ลือผู้ที่ยังไม่พ้น. เราทั้งหลายควรจะนึกถึง การที่จะลอยขึ้นไปจากโลกคือจากอำนาจ หรืออิทธิพลหรือความหายหรือคุณค่าอะไรต่างๆ ในโลกอย่างนี้แล้ว ก็เรียกว่าพ้นโลกอยู่เหนือโลก เป็นโลกุตระหรือเป็นโลกอุดร เป็นความมุ่งหมายปลายทางของพระพุทธศาสนา. หวังว่าทุกคนคงจะสนใจเรื่อง พ้นแล้วไฉน คือมีความพ้นให้จนได้.

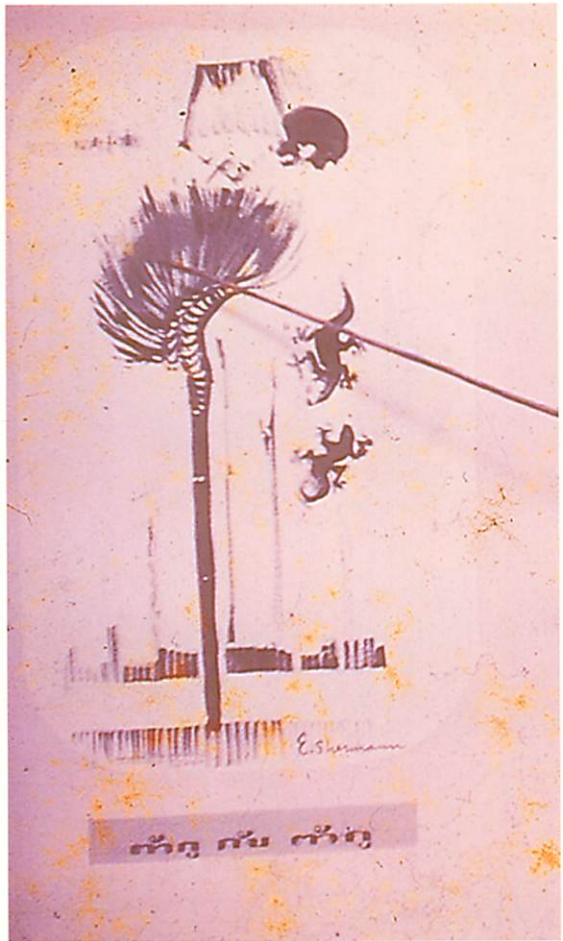
ภาพตัวกู ของกู

ภาพนี้เรียกว่า “ภาพตัวกูกับของกู” หรือจะเรียกว่า “ตัวกูกับตัวกู” ก็ได้. ถ้าเรียกว่า ตัวกูกับตัวกู ก็หมายความว่า ความไม่ยอมแก่กัน. ถ้าเรียกว่า ตัวกูกับของกู ก็คือมีความยึดมั่นสิ่งใดๆไว้เป็นสมบัติของกู.

ปัญหาที่มีอยู่ในโลกตลอดเวลา เป็นปัญหาของบุคคลของสังคม ของประเทศชาติ อยู่ที่ไม่ยอมกัน. ท่านจงมองไปให้ชัดเจนที่ภาพจิ้งจก ๒ ตัว หรือจะเป็นตุ๊กแกก็ได้ ๒ ตัว มันไม่ยอมกัน มันจะกัดกัน มันจะต่อสู้กัน. อหังการ แปลว่า ตัวกู มมังการ แปลว่า ของกู; ต่างตัวต่างไม่ยอมแพ้ ต่างตัวต่างหวงประโยชน์ของตน จึงต้องกัดกันไม่มีที่สิ้นสุด.

สิ่งที่จะกวาดล้างพฤติกรรมอันนี้ไปเสียได้จากจิตใจ ก็คือ ธรรมะ เปรียบเหมือนกับไม้กวาด กวาดความรู้สึกยึดมั่นถือมั่นนี้ ให้พ้นออกไปเสียจากจิตใจ ปิดให้ตัวสัตว์ตกไปเสียจากจิตใจ. ลัทธิชาตญาณเดิมแท้

ที่เรียกว่า สัญชาตญาณ
แห่งความมีตัวตนนั้น
ถูกกำจัดไปเสียได้ด้วย สติ
ปัญญา มาถึงภาวะอันใหม่
คือความไม่มีความยึดมั่น
หมายมั่นว่า เป็นตัวตน
ที่เคยมีอยู่หนาแน่นใน
สันดาน เตี้ยวนี้หลุดพ้น
ไปจากสันดาน. ถ้าได้อย่าง
นี้ โลกทั้งโลกจะสิ้นปัญหา
ประเทศชาติทุกชาติจะ
ผาสุก บุคคลแต่ละบุคคล
ก็จะได้ชีวิตแท้ เป็นชีวิต
ที่เต็มเปี่ยมแห่งความเป็น
มนุษย์ และเป็นนิรันดร.

หวังว่าทุกคน ก็จะยอมหยุดความ
มือหังการ มมังการเสียที. “ยอม” คือให้รู้จักยอมอย่างที่เราเรียกว่า ไม่ต้อง
เป็นคู่ต่อสู้ แต่กลายเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ของกันและกัน
จึงยอมกันได้ในฐานะเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย; มันก็ “หยุด”
ความคิดนึกที่เป็นตัวกู หรือเป็นของกู กันเสียอยู่ด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์
ปราศจากความรู้อิฐิกษณินั้น ไม่ยึดมั่นสิ่งใดโดยความเป็น ตัวกูของกู,
ความทุกข์ก็สูญสิ้นไปโดยไม่มีเหลือ.

ภาพทะเลไฟ

ภาพนี้เรียกว่า “ภาพทะเลไฟ”. ท่านต้องดูให้ออกเสียก่อนว่า มันเป็นภาพทะเลอยู่ข้างภูเขาไฟ ล้อมรอบภูเขาไฟ มีเรือเล็กๆแล่นอยู่เป็นอันมาก. ทำไมจะไม่สงสัยบ้างเลยหรือว่าน้ำไฟ เรือจะแล่นไปได้อย่างไร, ไปก็เผาไหม้เรือ ไหม้ไปหมดไม่มีเหลือ? นี่เป็นคำท้าทายว่าเรามีเรืออีกชนิดหนึ่งซึ่งสามารถแล่นฝ่าเข้าไปในกองไฟ คือเพลิงทุกซี้ได้อย่างสบายไม่มีอะไรเกิดขึ้น แล่นฝ่าไปในน้ำไฟ ทะเลไฟ เหมือนกับแล่นฝ่าไปในน้ำเย็น.

ทะเลไฟนี่คือสังสารวัฏฏ์
ที่ประกอบอยู่ด้วย กุศล อกุศล,
หรือของเป็นคู่อื่นๆ เช่นบุญ เช่น
บาป, เช่นสุข เช่นทุกข์; เปรียบ
เหมือน ทะเลขี้ผึ้ง ก็ได้เมื่อร้อน
ก็เหลวเป็นของเหลว เมื่อเย็นก็
เป็นของแข็ง. นี่หมายถึง ไฟพ่น

ของของเหลวที่ร้อนจนละลายออกมา แล้วก็กลายเป็นเย็นเป็นของแข็ง.
จะเล่นไปได้อย่างไร ในทะเลอย่างนี้?

เรือที่จะเล่นไปได้ในทะเลอย่างนี้ ก็ต้องเป็นเรือพิเศษ คือธรรมะที่รู้จักจัดความโง่ความหลงที่ไปยึดถือในของเป็นคู่ๆคือว่าเย็นหรือร้อน, ดีหรือชั่ว, บุญหรือบาป ฯลฯ อย่างนั้นได้โดยสิ้นเชิง. มันไม่มีความหมายอย่างนั้นแล้ว มันก็ไม่มีอะไรที่จะทำอะไรให้เป็นอะไร. เรือธรรมะๆ ลอยอยู่ในทะเลไฟ มันเข้าไปถึงจุดเย็นสูงสุดที่มีอยู่ในความร้อนอันสูงสุด, หมายถึงความดับเสีย ซึ่งความร้อนสูงสุดนั้น ก็มีความเย็นอันสูงสุด มันอยู่ท่ามกลางสิ่งทีร้อนที่สุด โดยที่ดับเสียได้. เปรียบเหมือนว่ากลางเตาหลอมเหล็กอันร้อนจนโลหะละลายนั้นนะ จะหาพบความเย็นได้ที่นั้น โดยเมื่อดับหรือหยุดความร้อนเหล่านั้นเสีย. จึงกล่าวไว้เป็นคำที่ฟังยากสำหรับคนทั่วไปว่า “นิพพานหาพบได้ท่ามกลางวิภูฏสงสาร”; ตามปกติเขาแยกไว้เป็นคนละเรื่อง แล้วไม่มีทางที่จะมาพบกันได้เลย. นี่พูดอย่างประหลาดอัศจรรย์ที่สุดว่า นิพพานหาพบได้ในท่ามกลางวิภูฏสงสาร ทำนองเดียวกับที่พูดว่า “จุดเย็นที่สุดหาพบได้ที่กลางเตาหลอมเหล็ก” ดังนั้น

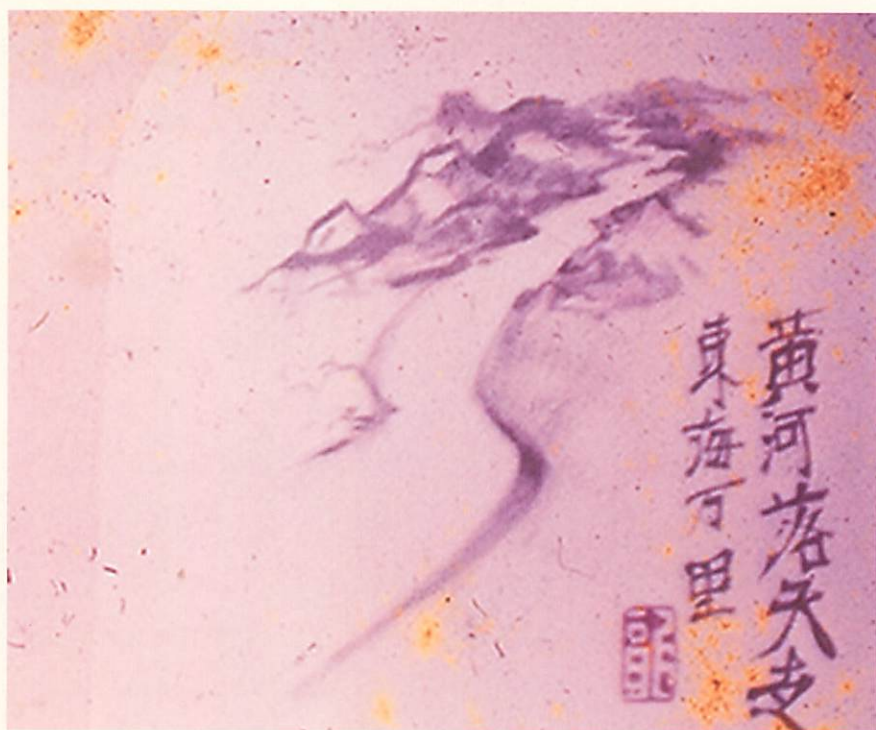
ภาพอริยมรรคมีองค์แปด

ภาพนี้เป็นภาพ “อริยมรรคมีองค์แปด” ท่านต้องดูให้เห็นภาพทุกภาพที่ซับซ้อนกันอยู่ ซึ่งค่อนข้างเล็ก ในชั้นแรกก็จะเห็นว่าเป็นนาครตัวใหญ่ มี ๖ เศียร ๖ หัว แล้วก็มียุทธจักรอยู่บนนาค มีท่าทางคล้ายกับว่าจะโยนอะไรลงมาช่วยคนที่ตกน้ำ. ในน้ำนั้น มีเรือผูกติดต่อกันแปดลำ แล้วก็มียคนๆหนึ่งยืนอยู่บนบก ยื่นมือออกทำนองเรียกให้เข้ามาหาฝั่ง.

อริยมรรคมีองค์แปด ในที่นี้หมายถึงเรือแปดลำ เป็นคำอุปมาที่อธิบายยาก เพราะว่าเราไม่อาจจะเขียนให้เป็นเรือลำเดียวแปดลำรวมกันเป็นลำเดียว ก็เลยต้องเขียนทั้งแปดแล้วก็เลยผูกติดกันเป็นพวงเดียวเป็นยานพาหนะ

ดูมาตั้งแต่ภาพพญานาค ๖ เศียร หมายความว่า ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มีความสำคัญ จนบางทีก็เรียกว่าอินทรียสำหรับจะรับหรือจับอารมณ์ ซึ่งเป็นของคู่กัน ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์. พญานาค ๖ เศียร เขียนไว้ในที่นี้ในลักษณะท่ามีอำนาจอำนาจอย่างยิ่ง ถ้าใครปราบมันไม่ได้ คนนั้นก็ต้องทนทุกข์ทรมานเหมือนกับมนุษย์ที่กำลังไปลอยคออยู่ในน้ำ. พญาครุฑในที่นี้หมายถึง ผู้รู้ ผู้ที่มีปัญญาสามารถจะควบคุมพญานาค ๖ เศียรได้ ในทำนองโยนของบางอย่างลงมา สำหรับจะช่วยให้ได้เกาะได้ยึด แต่ความหมายก็คือเรือทั้ง ๘ ลำนั่นเอง. ผู้ที่ยืนอยู่บนฝั่งก็มีอาการร้องบอกให้คนที่จมน้ำนั้นคอยจับเอาเรือสำหรับจะได้เอาตัวรอด.

รวมความได้เป็นใจความว่า ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ จะทำให้เรามีอาการตกอยู่ในกองทุกข์เหมือนกับจมน้ำ แล้วก็อาศัยอริยมรรคคือความถูกต้อง ๘ ประการ ได้แก่ ความเห็นชอบ ความปรารถนาชอบ การพูดจาชอบ การทำการทำงานชอบ การดำรงชีวิตชอบ ความพากเพียรชอบ สติชอบ สมาธิชอบ เนื่องจากเป็นอันเดียวกันแล้ว ก็สามารถช่วยให้พ้นจากอำนาจอันดุร้ายแห่งพญานาค ๖ เศียรนั้นได้ โดยมีพญาครุฑเป็นอุปมาของสติปัญญาซึ่งจะช่วยให้รอด. ถ้าจะพูดให้เป็นเรื่องในชีวิตประจำวันก็หมายความว่าเราจะต้องมีความถูกต้อง ๘ ประการอยู่ที่เนื้อตัว คอยป้องกันโทษร้ายอันจะเกิดขึ้นมาจาก ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ.

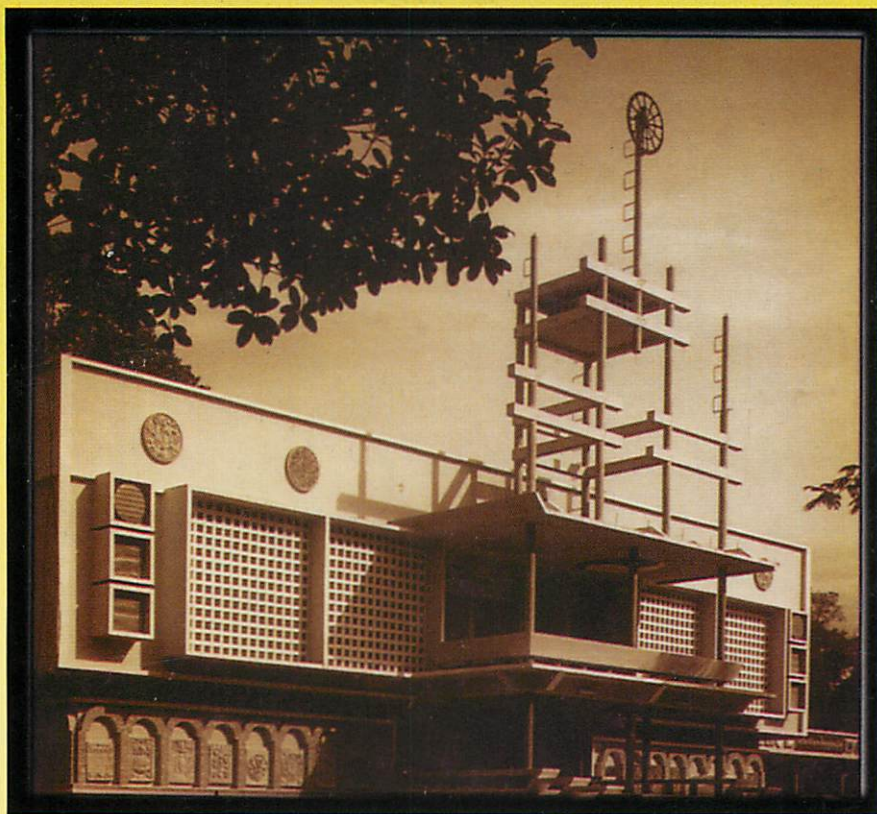

ภาพแม่น้ำคดน้ำไม่คด

โทรเลขจากเซินฉบับนี้มีเรื่องว่า “แม่น้ำคด น้ำไม่คด”. ท่านทั้งหลายต้องฟังดูให้ดี ๆ : แม่น้ำคด น้ำไม่คด แต่คนมองไปที่แม่น้ำเห็นแม่น้ำคดไปคดมา ก็เลยคิดว่าน้ำนั้นคดไปเสียด้วย. เดียวนี้เขาบอกให้มองให้ดูให้ดี ๆ ว่า ที่คดไปคดมานั้นมันลำนํ้า ส่วนน้ำนั้นเป็นอณูน้อยๆ ไม่มีทางที่จะคด ความรู้สึกจึงขัดกันอยู่ หรือไขว้กันอยู่. อธิบายข้อนี้มีประโยชน์ในเมื่อเอามาจับกับสิ่งที่เรียกว่าจิต. ในจิตนั้นมันมีกิเลสประกอบอยู่ด้วย, กิเลสต่างหากเป็นผู้คดแต่คนดูไม่ดี กลายเป็นหาความเอากับจิต ว่าจิตคด. ตามหลักทั่วไป จิตล้วนๆ จิตเดิมแท้ หรือจิตประภัสสรด้วยแล้ว ยิ่ง

ไม่มีคิด แต่ครั้งความเป็นประภัสสรเสียไป มีกิเลสเกิดขึ้นแก่จิต อากา
รคตของกิเลสทำให้ดูเป็นว่าจิตนั้นก็คด หน้าที่ของคนก็ต้องควบคุมจิต
ไม่ให้เกิดกิเลส เมื่อมีอารมณ์แห่งกิเลสเข้ามา ก็รู้สึกตัว ป้องกันเอาไว้ได้
จิตก็อยู่ในสภาพเดิมที่ไม่คด. ข้อนี้ก็เพื่อจะป้องกันไม่ให้เข้าใจผิด ไปหา
ความเอาผิดๆกับจิตว่าจิตคด. ผู้ที่เคยมองอย่างสะเพร่าๆ เคยเห็นเป็นน้ำ
คด ก็ควรจะดูน้ำเสียใหม่ : ที่คดที่เห็นคดไกลไปสุดสายตา นั้นมันเป็นลำ
น้ำเป็นแม่น้ำลำคลอง, ส่วนตัวน้ำแท้ๆเป็นธาตุชนิดหนึ่งนั้น ไม่ต้องมีคดมี
ตรงอะไร, แม้วามันจะเปลี่ยนรูปไปตามลำคลอง ตัวน้ำแท้ๆมันก็ได้คด;
ขอให้เข้าใจกันเสียใหม่.

โรงมหรสพทางวิญญาน

(spiritual enteriainment)

ไม่ต้องไปดูหนังดูละครที่ไหน มาใช้โรงมหรสพนี้ปลอดภัยกว่า
จิตใจจะได้รับสิ่งประเล้าประโลมชนิดที่เยือกเย็น ไม่เป็นพิษ ไม่เป็นภัย

www.thammasapa.com

ISBN : 978-974-623-689-8

9 789746 236898

ขอกราบขอบพระคุณแด่ทุกท่านที่สนับสนุน และสมทบการจัดพิมพ์หนังสือธรรมะเล่มนี้
โปรดช่วยอุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์เพื่อการเผยแพรธรรมะ ราคาจำนวนเล่มละ ๒๕ บาท